

Obsah

Prečo <i>Bohéma</i> ?	9
Opera v procese tvorby a v dejinách	12
Bohéma ako fenomén	16
Spracovanie bohémy pred Murgerom a po ňom	23
Kto boli bohémovia?	26
Murgerova <i>Bohéma</i>	28
<i>Bohéma</i> ako operné libreto	35
Pucciniho <i>Bohéma</i>	47
<i>Bohéma</i> na Slovensku	63
<i>Bohéma</i> na svetových javiskách	91
<i>Bohéma</i> na počúvanie	117
Ako ideálne spievať <i>Bohému</i>	128
Leoncavallova <i>Bohéma</i>	130
Na záver	134
Summary	138
SÚPISY	
Slovenské inscenácie <i>Bohémy</i>	142
Hostia v bratislavských inscenáciách <i>Bohémy</i>	146
Štúdiové nahrávky a live záznamy <i>Bohémy</i>	147
Literatúra	155
Menný register	162
Obrazová dokumentácia	175

PREČO BOHÉMA?

I.

Na príbehu o láske, priateľstve a smrti chceme v tejto práci ukázať, ako sa rodí operné dielo – od výberu motívov z literárnej predlohy, cez operné libreto, v ktorom sú spracované do básnického či prozaického textu, až po hotové operné dielo s jeho postavením v dejinách operného druhu i možnosťami jeho interpretácie. Pre naplnenie tohto cieľa sme si zvolili rozbor Pucciniho opery *La Bohème*, ktorá je jedným z najhrávanejších operných titulov. Stále sa teší priazni publika a zároveň nastoluje otázku, ako možno toto dielo prezentovať tak, aby nestratilo zo svojej pôsobivosti a pri rešpektovaní autora ďalej oslovovalo divákov a poslucháčov.

Odborná analýza operného diela sa začína rozborom libreta. V súčasnosti, keď text libreta musia akceptovať už len speváci, kým operní režiséri sa od neho raz mierne, inokedy radikálnejšie vzdalujú (hľadajú v ňom skryté významy alebo sa snažia vniesť doň svoje predstavy), môže byť práve literárna predloha na jednej strane ich pomocníkom, ale na druhej aj brzdou. Pre úplné pochopenie Pucciniho opery sme preto siahli po literárnej predlohe – románe francúzskeho spisovateľa Henriho Murgera (1822 – 1861).

V našej práci sa opierame predovšetkým o talianske pramene o skladateľovi a jeho *Bohème*. V dôsledku toho (ale i preto, lebo opera sa už dnes takmer všade hrá v talianskom origináli) v tých častiach práce, ktoré sa týkajú libretového a hudobného spracovania diela, mená hlavných postáv príbehu používame v talianskom prepise. Naproti tomu, ak hovoríme o literárnych postavách, ponechávame mená tak, ako sú uvedené v slovenskom preklade románu.

BOHÉMA AKO FENOMÉN

Ešte pred rozborom diela Henriho Murgera by bolo treba definovať základné pojmy a charakterizovať spoločenskú situáciu parížskej bohémy v rokoch 1830 až 1850.

Termín *bohém* pôvodne označoval vagabunda, tuláka, najčastejšie cigána, pochádzajúceho údajne z Čiech. Nový význam nadobudol v Paríži v spomínanom období, a odvtedy sa používa aj v iných geografických a časových súvislostiach. Hoci Francúzsko v porovnaní s Anglickom bolo vtedy len v počiatkoch priemyselnej revolúcie, aj tu došlo k sťahovaniu mladej generácie z vidieka do metropoly. V umení to bolo obdobie, keď nad prísny klasicizmus začal víťaziť romantizmus, a romantické boli aj predstavy dobovej mládeže. Jej snaha presadiť svoju individualitu a talent viedla k tomu, že takmer každý mladý muž chcel byť umelcom a uplatniť sa vo veľkomeste. Masový prílev mládeže z meštiackych či malomeštiackych vrstiev však narážal na objektívne možnosti uplatnenia. Tým skôr, že títo mladíci nechceli akceptovať umelecké ani spoločenské kánony. V dôsledku toho čoraz viac umelcov zostávalo na okraji spoločnosti. Tak sa zrodila umelecká bohéma. Antagonizmus medzi bohémou a usporiadanou meštiackou spoločnosťou sa prejavoval takmer vo všetkom. Väčšinou pokrytecký kult rodiny a náboženstva na jednej strane, a nezávislosť na strane druhej. Žena ako mužov majetok, respektíve ako ozdoba na zvýšenie prestíže muža u meštiakov a žena ako múza bohémov. Peniaze ako symbol spoločenského postavenia, a peniaze (skôr ich nedostatok) ako nevyhnutný prostriedok na prežitie. Dvojakosť morálky, skrývanie reality a absencia vyšších hodnôt stáli oproti ostentatívnej otvorenosti bohémov. Pohľad na umelecké dielo ako na peňažnú hodnotu – a umelecké dielo ako výsledok úmorného, často bolestného tvorivého procesu. Priemernosť a konformizmus na jednej, výnimočnosť a snaha porušovať všetky tabu na druhej strane. Vo vzťahu k životu by sa polarita meštiakov a bohémov dala vyjadriť ako protiklad prozaických pragmatikov a snívajúcich básnikov.